

WaterketenNieuws

EEN KWARTAALUITGAVE VAN WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL, OVER REGIONALE SAMENWERKING BIJ RIOLERING EN STEDELIJK OPPERVLAKTEWATER

NUMMER 4

JULI 2009

Waterschap Rijn en IJssel

WATERBEHEER: VEILIG EN OP MAAT

De redactie van Waterketen Nieuws is voortdurend op zoek naar geschikte items voor de volgende kwartaaluitgave. Wilt u uw eigen nieuws uit de waterketen kwijt aan een breder publiek? Heeft u tips of suggesties? Mail ze naar de redactie via waterketen@jp8.nl, het liefst met vermelding van uw telefoonnummer. U krijgt altijd antwoord.

Renovatie voor 30 gemalen

De capaciteit van dertig rioolgemalen in de West-Achterhoek brengt Waterschap Rijn en IJssel in drie opeenvolgende rondes op orde. Na een investering van vijftien miljoen euro komen de prestaties van de gemalen op een niveau waarmee ze de afvalwaterstroom probleemloos en nog jarenlang aankunnen.

Van Dinxperlo tot Doesburg worden pompen vervangen. Ook bedradingen en tal van andere onderdelen rond de pompinstallaties worden gemoderniseerd. Verouderde gemalen krijgen zo opnieuw een hoge graad van betrouwbaarheid. Ook is rekening gehouden met de extra vraag naar pompcapaciteit die her en der door nieuwbouwactiviteiten is - of nog zal - ontstaan.

Schoonmaak bij de nieuwe ondergrondse pompen in Stokkum.

Dankzij het renovatieprogramma kan het waterschap voldoen aan de afspraak tot afname van het afvalwater dat gemeenten via de riolen aanbieden. Het transport naar de zuiveringsinstallaties is een taak van de waterschappen.

De capaciteit die de gemalen in de toekomst nodig hebben is na gesprekken met de desbetreffende gemeenten in kaart gebracht. Verder is gewerkt aan betere veiligheidsvoorzieningen, minder energieverbruik en een zo onderhoudsarm mogelijke opzet. Nieuw is dat de bediening veelal op afstand, vanuit een centrale post bij de rioolwaterzuivering, kan plaatsvinden.

den. Zo kan de komende jaren vele uren aan reistijd en dus arbeidskosten worden bespaard.

Op alle onderdelen heeft Waterschap Rijn en IJssel de afgelopen vijftien jaar kennis en ervaring opgedaan, dankzij de renovatie van de ruim honderd overige rioolgemalen in het werkgebied. De voorbereidingen voor het laatste renovatieprogramma begonnen in 2007. De oplevering van het laatste gemaal is in 2011 gepland. Alle 120 rioolgemalen van Waterschap Rijn en IJssel zijn dan bij de tijd. In clusters van tien worden de gema-

len onder handen genomen. In de eerste ronde waren de gemalen in Azewijn, Etten, 's-Heerenberg, Lengel, Netterden en Ulft aan de beurt. Momenteel gaat de aandacht uit naar Braamt, Doetinchem, Kilder en Loerbeek. Als laatste komen het grote Rijngemaal in Arnhem en de gemalen die verspreid liggen ten noorden en westen van Doetinchem aan de beurt. Voor het renovatieprogramma zijn naast de aannemers twintig waterschappers van de afdelingen Projectondersteuning, Technische Ondersteuning en ook Zuiveringsbeheer en Rioleringsbeheer ingezet.

Special over Afvalwaterteam in zuiveringskring Etten

Het afvalwater van de 130.000 inwoners van Doetinchem, Oude IJsselstreek en Montferland stroomt naar de rioolwaterzuivering Etten. De drie gemeenten in de zuiveringskring werken op projectbasis al geruime tijd nauw samen met Waterschap Rijn en IJssel. De eerste besparingen zijn ingeboekt en het onderzoek naar een meer structurele samenwerkingsvorm kan beginnen.

Meer hierover in de special die deze keer geheel aan het Afvalwaterteam Etten gewijd.

Pagina 2: Afvalwaterteam Etten

Akkoord met Lochem en Zutphen in de maak

ZUTPHEN - Lochem en Zutphen staan op het punt een intentieverklaring te tekenen met Waterschap Rijn en IJssel.

Hiermee volgen de twee gemeenten het voorbeeld van de regio Doetinchem (rond zuiveringskring Etten) en Arnhem-Liemers (rond Nieuwgraaf), waar de intenties resulteren of al resulteerden in een afvalwaterakkoord en een veelzijdige samenwerking op projectbasis.

Pagina 4: Intentieverklaring

Achterhoeks beraad over water

Tien gemeentelijke bestuurders met waterzaken in hun portefeuille treffen elkaar sinds kort op hun eigen platform. Voor het eerst nemen ook Zutphen en Lochem deel aan het overleg dat onder de noemer Achterhoeks Beraad Water verder gaat. Waterschap Rijn en IJssel neemt ook structureel deel.

De portefeuillehouders van de acht gemeenten in de Regio Achterhoek spraken elkaar al enige jaren over hun omgang met waterzaken. In de nieuwe opzet, na een reorganisatie van de Regio Achterhoek, zijn de drie overheden ook toege-

treden. Burgemeester Ina Leppink van Montferland blijft voorzitter. Bij Waterschap Rijn en IJssel toont heemraad Peter Schrijver zich verheugd met het initiatief van de gemeenten. „Want we willen bestuurlijk, ambtelijk en inhoudelijk op alle mogelijke manieren samenwerken. Van de grote lijnen voor ons hele werkgebied tot op het niveau van individuele projecten. Graag zelfs.” Vakberaad Water is ook bedoeld als aanvulling op andere contacten tussen gemeenten en waterschap. Ze troffen elkaar al op individuele basis voor tal van zaken, zoals ruimtelijke ordening, verbetering

van de waterketen en (milieu)handhaving. In clusters werken gemeenten en het schap ook steeds vaker binnen de zuiveringskringen samen. Daarbij fungeren de optimalisatiestudies voor de waterketen als katalysator. Op regionale schaal is daar in Oost-Gelderland sinds kort het Vakberaad Water bijgekomen. Voor het KAN-gebied voorziet Schrijver een soortgelijke aanpak met een twaalfstal gemeenten.

Conferentie

Voor alle 22 gemeenten in het werkgebied organiseert waterschap Rijn en IJssel

in oktober voor het eerst een jaarlijkse Waterconferentie. „We willen het daar hebben over de gevolgen van klimaatverandering, veiligheid en het tegengaan van wateroverlast”, aldus Schrijver. „Want dat zijn onderwerpen die alle gemeenten aangaan.” „Ik denk dat Waterschap Rijn en IJssel zich met deze samenwerking op drie niveaus onderscheidt van veel andere waterschappen doordat we er bijzonder actief mee bezig zijn en er ook met mankracht en met geld in investeren. Zolang we daarmee voor de burgers resultaten kunnen boeken, dus door tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten te werken, gaan we daar mee door.”

De buurgemeenten Montferland, Doetinchem en Oude IJsselstreek zijn voor de verwerking van het afvalwater van hun inwoners en bedrijven aangewezen op de zuivering in Etten. Binnen de gelijknamige zuiveringskring werken ze al twee jaar nauw samen met Waterschap Rijn en IJssel om op de meest uiteenlopende terreinen kennis te delen en kosten te besparen: tijd voor een blik op de dagelijkse praktijk.

EVEN VOORSTELLEN
NICOLE OTTEN

„Ik heb de indruk dat gemeenten het onderwerp water steeds meer omarmen. En het werk verandert steeds van inhoud, ik leer nog steeds. Dat maakt dit vak interessant.” Nicole Otten (38) is medewerker integraal waterbeheer en accountmanager voor Doetinchem, Oude IJsselstreek en Montferland. Dat lijkt een stevige opgave, maar zij ervaart dat niet zo. „Deze drie werken al behoorlijk samen, bijvoorbeeld met een Landschaps Ontwikkelingsplan en ook binnen het afvalwaterteam Etten. Dan is het handig dat één accountmanager zich met al hun vragen bezighoudt. Dat werkt efficiënter. Ik hoef me maar een keer in de plannen te verdiepen. Ik hou zo meer tijd over voor de inhoud.” Otten studeerde in 1993 af aan de Hogeschool Larenstein in Velp op Hydrologie en Waterbeheer. Ze begon meteen bij het waterschap, dat na een fusie in 1997 verder ging als Waterschap Rijn en IJssel. „Als medewerker integraal waterbeheer. De naam van de functie is gelijk gebleven, de inhoud niet. In het begin hield ik me veel bezig met de aanleg van bijvoorbeeld vistrappen en retentievijvers. later veel meer met de planvorming en tegenwoordig ben ik gespecialiseerd in stedelijk water en samenwerking met gemeenten. Wat dat betreft, heb ik voortdurend nieuwe zaken kunnen leren.” „Ooit hield ons werk op voor het blauwe bord bebouwde kom. Dat is anders geworden, net als de verhoudingen. In plaats van dat ik vanuit een apart gezag werk, gaan we nu na hoe we de hele keten samen kunnen verbeteren. Vroeger dacht ik veel meer met computers en modellen te gaan werken. Dat is anders uitgepakt. Verstand van techniek is belangrijk, maar het kunnen onderhouden van een netwerk nog veel meer. Dat past ook beter bij mij. Op deze post moet je weten wat er in het gebied speelt.”

Door Paul Versluis

Een woonwijk bouwen is meer dan alleen maar zorgen dat er huizen komen en wegen worden aangelegd. Vanaf het prille begin moet er werk van de ‘achterkant’ worden gemaakt: de afvoer van het rioolwater. Herontwikkeling betekent meestal een intensiever gebruik van het gebied en een grotere stroom richting riool en zuivering. Voor het aanpassen van de bijbehorende capaciteit gaat het al snel om miljoenen euro's, zeker als ook de capaciteit van pompen en kilometerslange transportleidingen groter moet.

Doetinchem bereidt tussen het spoor en de binnenstad een ware metamorfose voor. Bedrijventerrein Hamburgerbroek verandert in een hoogwaardige, moderne stadswijk met verschillende commerciële voorzieningen. Met als spectaculair onderdeel een ‘wooneiland’ in de Oude IJssel, naast compacte appartementenblokken en woningen voor uiteindelijk zo’n vierhonderd huishoudens. Via het nieuwe Hamburgerbroek maakt de oude kern van Doetinchem over een jaar of vijf op een mooie en logische manier voor het eerst echt verbinding met de rivier.

De nieuwe bewoners en bedrijven produceren 24 uur per dag afvalwater. Het rioolgemaal aan de noordrand van Hamburgerbroek, dat zorgt voor transport naar de zuivering in Etten, is toe aan renovatie en moet op tijd de nieuwe toestroom aankunnen. Terwijl het gesprek tussen gemeente en waterschap doorgaat over de beste stedenbouwkundige inpassing van het gemaal, wordt de capaciteit

De rioolwaterzuivering in Etten. Hier komt vanuit drie gemeenten het afvalwater van bedrijven en 130.000 bewoners terecht.

van het gemaal binnenkort aan de nieuwe situatie aangepast.

„Bij de renovatie vergeten we natuurlijk niet alvast rekening te houden met de normen voor geluid en geur die bij een woonwijk nu eenmaal strenger zijn dan op een industrieterrein”, zegt Nicole Otten. Voor Waterschap Rijn en IJssel is zij een van de hoofdrolspelers in het gesprek dat onder de vlag van Afvalwaterteam Etten voortdurend tussen gemeenten en het waterschap over nieuwe plannen en projecten wordt gevoerd.

Het gemaal Hamburgerbroek is een van het twintigtal projecten waarmee het team aan de slag is gegaan. De overheden kijken over elkaars grenzen en richten de blik zoveel als maar mogelijk is op de ‘laagst mogelijke maatschappelijke kosten’. Het gaat er dan om de rekening voor de burger - ongeacht waar hij belas-

ting betaalt - zo laag mogelijk te houden.

Zo’n dertig grotere en kleinere projecten vallen momenteel onder de hoede van het Afvalwaterteam, een samenwerkingsverband dat met de ondertekening van een afvalwaterovereenkomst in het leven is geroepen. Voordurend zetten de overheden hun mogelijkheden op een rij: waar zijn kosten te besparen? Is het soms handiger de capaciteit van de zuivering vergroten of de bergingscapaciteit van het riool? Of is meer verhard oppervlak afkoppelen van het riool verstandiger? En is het onderhoud misschien goedkoper als dat gemeenschappelijk gebeurt?

In Doetinchem spelen deze vragen de komende tijd met de regelmaat van de klok. De plannen voor een regionaal bedrijventerrein, verhuizing van het voetbalstadion en meer woningbouw in Wehl-Zuid of bij Wijnbergen (ruim achthonderd woningen)

zijn vergesd. Maar ook in Montferland (Euregionaal bedrijventerrein) en Oude IJsselstreek (De Hutten) gaan de ontwikkelingen snel.

Het Afwaterteam Etten begeeft zich ook buiten de ruimtelijke ordening. ‘Sanitatie-technieken’ is een netjes geformuleerd onderwerp dat de komende jaren steeds vaker naar buiten komt. Fosfaten, hormonen en medicijnresten zijn lastige stoffen als ze uit water moeten worden gehaald. In hoge concentraties zijn ze in menselijke urine te vinden. Het probleem aan de bron aanpakken ligt voor de hand.

Zo is het ‘het nieuwe plassen’ langzaam aan een begrip aan het worden. Urine wordt in het toilet apart afgevangen en afgevoerd zodat het niet kilometers verderop met veel moeite alsnog uit het rioolwater hoeft te worden verwijderd.

Op sommige plekken, zoals het nieuwe waterschapskantoor in Doetinchem, is het nieuwe type toiletpot al geïnstalleerd.

Afvalwaterteam Etten studeert op meer mogelijkheden, bijvoorbeeld in verzorgings- of ziekenhuizen. Op plaatsen waar veel medicijnen worden ingenomen of veel mensen komen, kan makkelijker een hoge concentratie worden afgevangen. Het team bekijkt verder het onderwerp bij ver- en nieuwbouw van scholen een rol kan gaan spelen.

„Stevig”, noemt programmamanager Martien Kaats de lijst met dertig projecten. Als verantwoordelijke bij Rijn en IJssel kost het hem geen moeite de voordelen te noemen. „We besparen vanaf het eerste begin. We werken op elk project met een gezamenlijke projectleider en één secretariaat. Vroeger hadden zowel de

gemeente als het waterschap een projectleider met beide een aparte ondersteuning. We houden niet tot op het laatste dubbeltje bij hoeveel we besparen. Dan zouden we het voordeel alleen maar weer uitgeven. Maar dát we geld besparen is overduidelijk.”

„Deze manier van werken is bovendien leuk. We komen sneller uit op oplossingen. Zoals bij het gemeentelijke rioleringsplan dat Doetinchem nu opstelt. Gemeenten krijgen dit jaar te maken met nieuwe taken bij het beheer van grondwater. Wij denken en helpen mee. Zo komt Doetinchem snel veel verder. Wat we daarbij leren, bieden we vervolgens aan bij Montferland en Oude IJsselstreek.”

„Voor een betere bescherming van het watersysteem, dus inclusief grond- en oppervlaktewater, willen we steeds doelmatiger en efficiënter te werk gaan. Dat betekent dat we ook ervaring zullen moeten opdoen met nieuwe technieken en werkwijzen”, aldus Kaats. „Zoals met de urinescheiding. Of, wie weet, in de toekomst misschien wel met een nieuwe organisatie van waterschap en gemeente gezamenlijk. Hoe dan ook, het is slim dat alle partijen binnen een zuiveringskring in het beginstadium van elkaar al weten wat ze met hun infrastructuur willen en wanneer ze aan het werk gaan. Zodat we daar tijdig en voordelig op in kunnen spelen.”

Op zoek naar een nieuwe organisatie

Haalbaar en betaalbaar samenwerken binnen de waterketen. Volgend voorjaar wordt duidelijk of en hoe dat beter en structureel lukt in de zuiveringskring Etten. Doetinchem, Oude IJsselstreek en Montferland en Waterschap Rijn en IJssel hebben voor dit onderzoek bij de provincie Gelderland een subsidieverzoek ingediend.

Het afvalwater van de 130.000 inwoners van Doetinchem, Oude IJsselstreek en Montferland wordt verzameld en gezuiverd in rioolwaterzuivering Etten. Door investeringen en plannen op elkaar af te stemmen, konden de vier overheden op projectbasis al tal van besparingen inboeken.

Door de afnamecapaciteit van de zuivering te vergroten, is vorig jaar bespaard op de bouw van twee gemeentelijke bergbezinkbassins. Per inwoner is daarmee 2,50 euro bespaard. De meevaller hebben de drie gemeenten en het waterschap intussen onderling verdeeld.

Binnen het zogeheten Afvalwaterteam Etten werken de vier overheden samen aan een reeks projecten, op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau. Ze verwachten echter nog grotere voordelen te kunnen behalen als de samenwerking steviger wordt opgezet. De provincie is daarom gevraagd het benodigde onderzoek met een ton aan subsidie te ondersteunen.

Met de volgende vragen gaan de onderzoekers voor het Afvalwaterteam aan de slag: leidt een krachtenbundeling tot verdere besparing voor de burger en een hogere kwaliteit? Welke samenwerkingsvorm is dan het beste? Hoe kan de organisatie er uitzien en welke taken neemt zij op zich? Allereerst willen de vier de huidige samenwerking en hun begrotingen tegen het licht houden. Vervolgens komen de lopende plannen onder de loep en wordt gekeken naar de ambities. Als de voordelen van meer samenwerking de nadelen overtreffen, zal het onderzoek uitmonden in drie opties voor een toekomstige organisatie. Gedacht kan worden aan een gezamenlijke afdeling op afstand of het onderling overdragen van taken. Maar het staat de onderzoekers bovendien vrij om met een geheel ander voorstel te komen. Andere Gelderse regio's zullen van de resultaten op de hoogte worden gebracht en kunnen dan hun eigen conclusies trekken.

Duurzaam

Het is een eer om deze column voor Waterketen Nieuws te mogen schrijven. Ik beschouw dit als een uiting van de groeiende samenwerking tussen de gemeente Doetinchem en het waterschap Rijn en IJssel voor het op orde krijgen van de waterketen.

Deze samenwerking gaat veel verder dan alleen het vervoer van afvalwater via de gemeentelijke riolering naar de zuiveringsinstallatie van het waterschap in Etten. Ook een duurzame en verantwoorde manier van omgaan met hemelwater, het waarborgen van de veiligheid tegen overstromingen en het tegengaan van wateroverlast maken hiervan deel uit: op alle fronten wordt efficiënt en in een prettige en ontspannen sfeer samengewerkt.

Doetinchem heeft hierbij uit volle overtuiging gekozen voor duurzaamheid: de afvoer van regenwater bij alle nieuwbouw wordt standaard het verharde oppervlak afgekoppeld.

Ook in de bestaande bouw wordt mo-

door Peter Drenth,
wethouder gemeente Doetinchem

streefbeeld te kunnen bereiken. Samenwerking vergroot naar mijn volle overtuiging ook de doelmatigheid, zodat het door gemeente en waterschap gewenste kwaliteitsniveau in het waterbeheer kan worden gerealiseerd tegen de voor de inwoners laagste kosten.

Onze samenwerking reikt overigens verder dan gemeente- en waterschapsgrenzen.

Met hulp van onze partners (waterbedrijf Vitens, adviesbureau voor water en sanitair LeAF en de stichting Doetinchem en Ontwikkelingssamenwerking) voeren gemeente en waterschap een project uit in La Libertad, de zustergemeente van Doetinchem in Nicaragua.

In het Middenamerikaanse stadje (zesduizend inwoners) staat de hele waterketen, van drinkwater tot afvalwater, centraal.

De drinkwatervoorziening zal worden verbeterd en er wordt gewerkt aan goede sanitaire voorzieningen.

De waterkwaliteit zal worden gevolgd om de effecten van de maatregelen in beeld te brengen. Met al deze werkzaamheden dragen we bij aan de volksgezondheid in La Libertad.

menteel volop afgekoppeld. Het afkoppelen vormt hierbij de aanleiding om een kwaliteitsimpuls te geven aan de openbare ruimte in diverse wijken, waarbij bewoners ook zelf mee kunnen praten. Dan kan het bijvoorbeeld gaan over de kleur van de waterdoorlatende verhardingen en de aanleg van goten. Burgers staan hierdoor ook bewuster stil bij de rol van water in de eigen woonomgeving.

Op het vlak van de kwaliteit en de beleving van het water in de wijk trekken waterschap en gemeente ook samen op. Momenteel vindt in Doetinchem de tweede fase plaats van het waterkwaliteitsspoor. Daarbij stellen we streefbeeld vast voor al het oppervlaktewater in de gemeente. Ook stellen we maatregelen op om de

Intentieverklaring

vervolg van pagina 1

In de intentieverklaring spreken de twee gemeenten en het waterschap af op een aantal van terreinen voortaan samen nauw op te trekken. Het doel is meerjarig een hogere kwaliteit en kostenbesparing te bereiken op terreinen die in eerste instantie vooral met het transport, de zuivering en lozing van afvalwater van doen hebben.

De manier waarop de drie resultaten willen boeken wordt vastgelegd in een afvalwaterakkoord. In de praktijk blijken de partijen elkaar vervolgens ook voor andere beleidsonderdelen steeds makkelijker te vinden. Ze sluiten zich aan bij het programma WAKker van het waterschap, om verder te werken aan de kwaliteit van het oppervlaktewater en de optimalisatie van de waterketen.

In de intentieovereenkomst spreken Rijn en IJssel en de gemeenten af ook na te gaan hoe ze op de langere termijn het werk rond de afvalwaterketen het meest doelmatig kunnen organiseren, met respect voor de soms uiteenlopende belangen en taken.

ONZE BRONNEN

Zuivering met een schaapskooi

Archivaris Henriëtte Marsman van Waterschap Rijn en IJssel speurt naar historische wetenswaardigheden. Dit keer over een schaapskooi op de fundamente van een middeleeuws kasteel.

Heeft de aanschaf van een schaapskooi voor een waterschap zin? Eigenlijk niet. Maar als je zeven hectare grond aanschafft, kun je een extraatje op de koop toe krijgen. Dat overkwam in elk geval een van de voorlopers van Waterschap Rijn en IJssel in 1987. Onder de rook van Etten en Gaanderen,

op de westoever van de Oude IJssel, was ruimte nodig voor een rioolwaterzuivering. De aankoop van een boerderij met bijgebouwen van mevrouw Borkus was de oplossing. Sindsdien beschikt het waterschap aan de Slotheuvelweg over een paar extra dienstgebouwen, inclusief een echte, ouderwetse schaapskooi.

Hoever de geschiedenis van het markante gebouwtje terug gaat, kan archivaris Henriëtte Marsman van Waterschap Rijn en IJssel niet achterhalen. Maar dat de balken zo'n 160 jaar oud zijn, is haar na een beetje speuren wel duidelijk. „En ook dat dit waterschap als beleid heeft zorgvuldig met zijn historische bezittingen

om te gaan. Het algemeen bestuur heeft ons daartoe verplicht, door een nota voor het behoud van cultureel erfgoed vast te stellen.” Maar er is meer. Marsman: „Vlak naast de schaapskooi liggen de ondergrondse resten van een middeleeuws onderkomen van de Heren van Wisch. Ook dat maakt deze plek bijzonder en interessant.”

Het ongebruikte monumentje staat er nog een beetje treurig bij. Het rieten dak vertoont wat open plekken. Ook de rest van het gebouwtje kan wel wat onderhoud gebruiken en dat is ook de bedoeling. Zodra een zinvolle bestemming voor de schaapskooi en de omliggende bezittingen is gevonden - met hulp van suggesties uit de omgeving - kan het werk beginnen. Later dit jaar worden de keuzes gemaakt in het Masterplan De Pol, dat trouwens ook plannen voor een fietspad, vispassages en een renovatie van de sluis omvat.